

Prix de Rome in De Appel Amsterdam

KUNST VOORAL VOOR DE HERSENS

De Prix de Rome, de meer dan tweehonderd jaar oude kunstprijs bedoeld om jong talent, wonend in Nederland, te stimuleren, lijkt wel gekaapt door nogal eensgezinde scouts en jury. Deze Prix de Rome, om de twee jaar aan een beeldend kunstenaar toegekend en voorheen door de Rijksakademie georganiseerd, werd dit jaar voor het eerst door het Mondriaanfonds georganiseerd. En dit jaar viert de Prix de Rome beheerst de kunst die vooral de hersens aan het werk wil zetten. Artistiek onderzoek is belangrijk voor een grote groep kunstenaars, dus dat zou de focus kunnen verklaren. Falke Pisano won, Remco Torenbosch, Ola Vasiljeva en Christian Friedrich achter zich latend.

Machteld LEIJ

Soms gaat het goed, maar soms is de onderzoeksvraag interessanter dan de uiteindelijke uitkomst. Of is het werk dusdanig in zichzelf gekeerd dat er geen touw aan vast te knopen valt. Dat laatste is het geval met Christian Friedrich. Hij is een expressieve beeldhouwer, een installatiebouwer met soms vreselijk bizarre elementen, zoals een jongeman van vlees en bloed, bungelend vanaf het plafond. Maar nu verbouwde hij een zaal tot een zwarte ruimte met schuifdeuren en zes stoelen in een cirkel. Een uur lang laat hij je daar luisteren naar een vrouwenstem die verhaalt, van oorlog en Apocalyps en mensen op drift. Soms meen ik een verwijzing naar Kosovo, naar Afghanistan te bespeuren. Dan glipt het verhaal je zo weer door de vingers, terwijl het geluid wegebt en weer aanzwelt. Friedrich blijkt al twee jaar te werken aan een boek, deze geluidsinstallatie is daar een voortvloeisel van. Het doet onaf aan.

Remco Torenbosch is typisch zo'n hardcore onderzoeker onder wiens handen kunst en politiek samensmelt. Hij ontdekte, op zoek naar de vermeende eenheid van de Europese Unie dat het blauwe textiel van de Europese vlag sterk verschilt per lidstaat en liet de stoffen voor de vlaggen produceren bij verschillende traditionele weverijen in de diverse landen. Er is een diep donkerblauw, geliefd bij een paar landen. Maar Letland vindt de Europese Unie niet meer waard dan een synthetisch en goedkoop stofje. Uitgestald op muren en in vitrines lijkt het wel een modernistisch vlakvertoon. Associaties met het blauw van kunstenaar Yves Klein liggen voor de hand. Maar waarom die kleuren zo gerangschikt liggen, wordt nergens duidelijk. Je kunt er genoeg op projecteren, over het verdwijnen van textielindustrie, over hoe idealisme

Falke Pisano, 'Prison Work', de Appel arts centre, Amsterdam, 2013, foto Daniel Nicolas

aan de wieg stond van de Europese Unie. Maar die inzichten zijn mager en leveren geen visueel vuurwerk op.

GEVANGENIS

De winnaar, Falke Pisano lijkt ook al meer op een historicus en socioloog dan op een kunstenaar. Ze trekt zich al geruime tijd het lot aan van de mens in extreme toestanden als gevangenschap en opsluiting in ziekenhuizen met haar performancereeks 'Body in Crisis'. Haar performance-

lezingen voorziet ze van ruimtelijke structuren die de architectuur waarnaar ze onderzoek doet, abstraheren tot een grid. Voor de Prix de Rome onderzocht ze de geschiedenis van een geprivatiseerde gevangenis in Houston, en het idee van arbeid als een manier om de mens binnen en buiten de gevangenispoorten in het gareel te houden. De geluidsopname klinkt afstandelijk, zakelijk en historisch accuraat. Ze propt haar installatie-met-video zo boordevol versnipperde informatie, dat er een enigmatische brij ontstaat. Overigens heeft ze wel terecht gewonnen, haar werk biedt

een complexe sleutel voor inzicht en verzet van ons, het publiek, tegen machten en ideologieën die ons manipuleren. Maar het is weerbarstig, omdat haar werk zo gefragmenteerd is. Snel doorgronden zal ook niet lukken bij Ola Vasiljeva: ze vulde een zaal van de Appel vol kledingstukken en stukken textiel, overgebleven van een blouse of broek. Nog wat theater: lampen, opgestapelde stoelen en opklapbureaus. En video's: een vreemde uiteenzetting over vormen, letters en klanken. En ertegenover een man op video die zich beweegt in een omgeving vol rare spullen, die ook de ruimte vullen. Vasiljeva doet een abstract verhaal uit de doeken. Maar anders dan Prouvosts verhalende installatie bij de Turner Prize, houdt deze kunstenaar je op afstand. Haar universum blijft in nevelen gehuld. In de beste gevallen kan dat uitdagend zijn. Maar nu, met

Ik zou de jury de volgende keer sterk aanraden zich bij het samenstellen van de shortlist te laten leiden door een bredere opvatting over wat goede kunst kan zijn. Met hopelijk een sprankelender Prix de Rome als resultaat

zo'n Prix de Rome vol hersenkrakers, is het te veel van het goede.

Dit jaar konden 35 scouts uit de kunstwereld een kunstenaar voordragen, waarvoorheen kunstenaars zelf werk konden insturen. Waarschijnlijk waren die scouts nogal eensgezind in hun keuze van de kunst die er oor hen toe doet. Ik zou de jury de volgende keer sterk aanraden zich bij het samenstellen van de shortlist te laten leiden door een bredere opvatting over wat goede kunst kan zijn. Met hopelijk een sprankelender Prix de Rome als resultaat.

Tentoonstelling Prix de Rome, tot 26 januari, De Appel, Prins Hendrikkade 142, Amsterdam (NL). Open dinsdag t/m zaterdag, 12-20 uur. Zondag, 12-18 uur. www.prixderome.nl, www.deappel.nl. Publicatie Prix de Rome 2013, ned/eng, ISBN 978-94-6208-105-5. Naï 010 Uitgevers. € 15,00

Gesprek met winnares Falke Pisano

'EEN KUNSTENAAR IS NIET PER SE VRIJER DAN EEN WETENSCHAPPER'

Hoe is het om de Prix de Rome te winnen?

Falke Pisano: "Ik heb tijdens het werkproces dat onderdeel uitmaakte van deelname aan de Prix de Rome veel met vrienden en collega's gesproken over het gevoel van onzekerheid dat bij elk nieuw werk hoort. Jarenlange ervaring of waardering, het lijkt op de een of andere manier niet te helpen om de laatste paar weken voor een tentoonstelling makkelijker te maken. Maar natuurlijk voelt het winnen van de prijs als belangrijke waardering. Het geeft mij het gevoel dat het werk functioneert, dat de verschillende lagen gezien worden. De Prix

is een grote prijs, maar vooral vind ik de mensen rond de prijs belangrijk: eerdere winnaars, de andere genomineerde en de juryleden. En er is het praktische niveau. Het prijzengeld maakt mijn leven een stuk gemakkelijker."

Verwacht je een toename aan aandacht voor je werk nu na de Prix?

Pisano: "Ik heb geen flauw idee eigenlijk. Ik merkte wel aan de reacties dat veel mensen het nieuws ergens zijn tegengekomen. Het meedingen aan een prijs brengt volgens mij over het algemeen niet veel nieuwe inzichten op inhoudelijk niveau. Hoewel ik natuurlijk heel blij was genomineerd te zijn en alle betrokkenen bij de Prix de Rome heel genereus en solidair zijn geweest, is het maken van een werk in zo'n situatie niet ideaal. Het brengt extra druk met zich mee en het competitieve aspect is iets dat helemaal niet strookt met mijn idee van kunst en de kunstpraktijk. Vandaar dat het hele proces me eigenlijk er vooral aan heeft herinnerd dat het belangrijk is mijn eigen prioriteiten te stellen en nog sterker te kiezen voor de contexten waarin ik me begeef en werk, en de allianties die ik aan ga."

Als beeldend kunstenaar gebruik je wetenschappelijke inzichten om je bevindingen aanschouwelijk te maken. Loop je weleens tegen grenzen aan of ben je als kunstenaar juist vrijer dan als wetenschapper?

Pisano: "Ik denk dat kunstenaars niet per se vrijer zijn dan wetenschappers, het hangt eraf hoe je je positioneert en wat je ambities zijn. Een wetenschapper die enkel binnen zijn of haar discipline binnen de academische wereld carrière wil maken zal rekening moeten houden met heel veel factoren, maar er zijn natuurlijk genoeg theoretici die zich op geheel eigen wijze met geschiedenis, cultuur, gender, sociaal-politieke kwesties bezig houden. Ikzelf zie de kunst wel als een vrije ruimte, in de zin dat ik het niet nodig vind me specifiek te verantwoorden ten opzichte van de wetenschap. Ik loop natuurlijk wel voortdurend tegen mijn eigen grenzen aan. Soms vind ik het lastig dat ik geen academicus ben, als ik iets probeer te formuleren en de kennis en taal me ontbreken. Maar dat is precies de drijfveer waarom ik het werk maak zoals ik het maak."

Schemata, grids, informatie zichtbaar maken, historisch onderzoek, lezingen in combinatie met het performatieve: hoe kwam je ertoe ze in te zetten in je werk?

Pisano: "Al die elementen zijn eigenlijk vanaf het begin in mijn werk aanwezig geweest. Ik begon werk te maken op de Jan van Eyck kunstacademie, terwijl de luxe van wat ik toen wel eens een woestijn van tijd noemde, zich voor me uit strekte. Ik heb die tijd genomen om uit te zoeken waar mijn interesses lagen, maar ook om een methode van werken te ontwikkelen die bij mij past. De bovengenoemde elementen komen dus in eerste instantie voort uit een methode van productie van werk. Later ben ik meer na gaan denken over de implicaties. Wat voor figuur is een diagram? Waarom zijn mijn performances zo onspectaculair? Wat voor positie neem ik in als ik heel open ben, zowel in werk zelf als in tentoonstellingen, over mijn intenties, over de relaties tussen werken, over beslissingen enzovoort? Zo is het steeds een wisselwerking van intuïtie, reflectie en het scherp stellen van de dingen die natuurlijk aan voelen." (ML)

Falke Pisano (Amsterdam, 1978) woont en werkt in Berlijn

Nederlandse kunst na 1945 in Stedelijk Museum Schiedam

KUNST EN SAMENLEVING

Eigenlijk is het gewoon een overzichtsbuch van moderne en hedendaagse kunst, de tentoonstelling 'Ik hou van Holland. Nederlandse kunst na 1945' in het Stedelijk Museum Schiedam. Het lijkt een vertaling van het boek 'De tweede helft. Beeldende Kunst na 1945' van Ad de Visser, waarin deze met veel schuwng het verhaal van de beeldende kunst van de tweede helft van de twintigste eeuw vertelt. Maar dan met iets minder tekst tussen de beelden door.

Lennard DOST

Hoe de tentoonstelling uitpakt? Redelijk. Er is prachtig werk te zien. Laat daar geen misverstanden over bestaan. Maar op het concept valt nog wel iets af te dingen. Allereerst: de Nederlandse kunstwereld bestaat niet uitsluitend uit Nederlanders. Aan de Rijksakademie in Amsterdam bijvoorbeeld, of de Ateliers (ook in Amsterdam), studeren enorm veel jonge buitenlandse kunstenaars. Tellen die ook mee, of is dat geen Nederlandse kunst? Hoe definieer je dat 'Nederlands' precies in zo'n mondiale tijd als de onze? Het blijkt dat het museum vooral geïnteresseerd is in kunstenaars die hier hun praktijk hebben opgebouwd. Daarom kan het zijn dat bijvoorbeeld ook Julika Rudelius, van oorsprong Duitse, onderdeel is van deze expositie.

Daarnaast kun je je ook afvragen voor wie deze tentoonstelling eigenlijk is bedoeld en of de maatschappelijke insteek wel uit de verf komt. Het museum zegt de kunst te willen verbinden met maatschappelijke ontwikkelingen. Ze wil die ontwikkelingen ook laten zien. Maar eigenlijk komt de maatschappij niet veel verder dan een paar korte polygoonjournaals, en wat kleine teksten in het trappenhuis. De verbinding tussen

samenleving en kunst wordt in de museumzalen nauwelijks gemaakt. En dat is jammer, want die verbinding was zeker interessant geweest. Kunst is geen statisch iets, dat in een vacuüm tot stand komt. Kunst is een reactie op een tijd. Dat tijdsbeeld schetsen kan meer begrip opleveren.

BIERKRATJES

Maar, al deze kritische kanttekeningen nemen niet weg dat er al lang niet zo'n soort overzicht geweest is in de Nederlandse museumwereld. En dat dit concept (met een titel die knipoogt naar de spelshow van mevrouw De Mol) misschien toch wel een schot in de roos is. Eindelijk kun je al dat werk, van al die grote kunstenaars, namelijk eens bij elkaar zien. Nu pas zie je hoe zeer de beeldtaal van Jan Henderikse bijvoorbeeld lijkt op die van Joep van Lieshout. Henderikse maakte in 1962 'Krattenwand', een wand van gevulde bierkratjes. Van Lieshout maakte in 1987 een sculptuur van bierkratjes en betontegels. De mentaliteit komt overeen. Kunst en samenleving met elkaar in verband brengen, of kunst maken van de samenleving. Het is iets dat de avant-gardes eigen-

Jan Henderikse, 'Krattjeswand', 1962, bierflesjes en kratten, variabele afmetingen, collectie Stedelijk Museum Schiedam

lijk altijd al hebben gedaan.

Cobra, waarvan op de bovenste etage van het museum een afgewogen selectie is te zien, wilde de maatschappij in zekere zin al transformeren. Constant Nieuwenhuys, wiens 'New Babylon'-project een etage daaronder staat opgesteld, beslist ook. De mens moest spelen, niet werken. De Nul-groep omarmede de samenleving, evenals Armando, die in 1962 bijvoorbeeld een schilderij/